

2/2022,
mart-aprel
(№ 00058)

СОЛИҚ ХАВФИНИ БОШҚАРИШ ВА СОЛИҚ ТЕКШИРУВЛАРИНИ ЎТКАЗИШДА СОЛИҚ НАЗОРАТИ МЕТОДОЛОГИЯСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Алмардонов Мухамади Ибрагимович

Тошкент давлат иқтисодиёт университети «Солиқлар ва суғурта иши» кафедраси профессори. Тошкент, Ўзбекистон.

Аширбоев Ёдгор Марсбек ўғли

Тошкент давлат иқтисодиёт университети мустақил изланувчиси. Тошкент, Ўзбекистон.

Юсупов Одил Аманович

Тошкент давлат иқтисодиёт университети «Солиқлар ва суғурта иши» кафедраси катта ўқитувчиси

Иброхимов Даврон Мухаммади ўғли

Тошкент давлат иқтисодиёт университети мустақил изланувчиси. Тошкент, Ўзбекистон. odilyusupov1988@gmail.com

Article DOI: 10.55439/EIT/vol10_iss2/a43

Аннотация

Ушбу илмий мақолада солиқ маъмуриятчилигини ислоҳ этиш, давлат солиқ хизмати органлари фаолиятини янада такомиллаштириш ҳамда самарадорлигини ошириш ва ривожланиши бўлган «рақамли иқтисодиёт»ни шакллантириш, шунингдек, солиқ назорати соҳасидаги умумэтироф этилган халқаро норма ва стандартларни миллий қонунчиликка имплементация қилишни жадаллаштириш акс эттирилган.

Калит сўзлар: Солиқ назорати, солиқлар, бошқа мажбурий тўловлар, бевосита солиқлар, билвосита солиқлар, ресурс тўловлари, давлат бюджети, давлат солиқ хизмати органлари, инвестицион иқлим, солиқ назорати тамойиллари, солиқ маъмуриятчилиги, солиқ мониторинги, камерал солиқ текшируви, сайёр солиқ текшируви, солиқ аудити.

Аннотация

В этой статье исследуется реформирования налогового контроля, дальнейшего совершенствования и повышения эффективности деятельности государственных органов налоговой службы, формирования «цифровой экономики», являющейся логическим продолжением и развитием использование современных информационно-коммуникационных технологий, а также ускорения имплементации в национальное законодательство общепринятых международных норм и стандартов в сфере налогового контроля.

Ключевые слова: Налоговый контроль, налоги, другие обязательные платежи, прямые налоги, косвенные налоги, ресурсные платежи, государственный бюджет, государственные органы налоговой службы, инвестиционный климат, принципы налогового контроля,

налоговая администрирования, налоговый мониторинг, камеральная налоговая проверка, выездная налоговая проверка, налоговый аудит.

Abstract

This scientific article reflects the reform of tax administration, further improvement of the activities of the state tax service and the formation of a "digital economy" with increasing efficiency and development, as well as accelerating the implementation of international norms and standards in this area. tax control.

Key words: Tax control, taxes, other mandatory payments, direct taxes, indirect taxes, resource fees, state budget, state tax authorities, investment climate, principles of tax control, tax administration, tax monitoring, internal tax audit, mobile tax audit, tax audit.

Кириш

Ўзбекистон Республикасида солиқ ва ташқи савдо сиёсати соҳаларида тадбиркорлик фаолиятини юритиш учун қулай шароитлар яратиш ва инвестиция муҳитини яхшилашга қаратилган чора-тадбирлар воситасида кенг қўламли ислохотлар амалга оширилмоқда.

Тажрибали экспертларнинг баҳолашлари ва тадбиркорлик субъектлари ўртасида ўтказилаётган сўровлар иқтисодиётдаги яширин айланманинг юқори даражада сақланиб қолаётганлигидан далолат беради, бу эса солиқ қонунчилигига тўлиқ риоя этаётган тадбиркорларнинг иқтисодий манфаатларига путур етказмоқда, улар учун тенг бўлмаган бизнес юритиш шартларини юзага келтирмоқда.

Солиқ маъмуриятчилигини ислох этиш, давлат солиқ хизмати органлари фаолиятини янада такомиллаштириш ҳамда самарадорлигини ошириш ва ривожланиши бўлган «рақамли иқтисодиёт»ни шакллантириш, шунингдек, солиқ назорати соҳасидаги умумэтироф этилган халқаро норма ва стандартларни миллий қонунчиликка имплементация қилишни жадаллаштириш лозим.

Мамлакатимизда яширин иқтисодиёт даражасини пасайтириш, тадбиркорлик фаолиятини юритиш учун, шу жумладан тартибга солиш ва солиқ юқини камайитириш ҳисобига тенг рақобат шароитларини яратиш, солиқ қонунчилиги талабларига риоя қилиш тартиб-таомилларини автоматлаштириш ва унинг тартибини соддалаштиришни тақозо этади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 24 январдаги Олий Мажлисга Мурожаатномаси ва 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясини «Илм, маърифат ва рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йили»да амалга оширишга оид давлат дастурида белгиланган вазифалар ижросини ва ҳаёт сифатининг барқарор яхшиланишини таъминлаш ҳамда тадбиркорлик фаолиятини юритиш ва «рақамли иқтисодиёт»ни ривожлантириш учун қулай муҳит яратиш белгилаб олинди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2020 йил 24 январдаги Олий Мажлисга Мурожаатномасида яқинда қабул қилинган янги Солиқ кодексига мувофиқ, бу йилдан бошлаб кўплаб янгиликлар амалиётга жорий этилиши таъкидлаб ўтилди:

«Яқинда қабул қилинган янги Солиқ кодексига мувофиқ, бу йилдан бошлаб кўплаб янгиликлар амалиётга жорий этилмоқда. Жумладан, солиқ турлари 13 тадан

9 тага камайтирилди. Солиқларни тўлаш муддатини узайтириш ёки бўлиб-бўлиб тўлашга рухсат бериш бўйича енгиллаштирилган механизмлар киритилди.

Солиқ кодекси нормаларини ҳар бир солиқ ходими, тадбиркорлар ва солиқ тўловчилар пухта ўзлаштириши, бунинг учун уларни мунтазам равишда ўқитиш зарур.

Солиқ хизмати ходимлари дунёқарашини тубдан ўзгартириш ва малакали кадрларни тайёрлаш мақсадида Давлат солиқ қўмитаси қошида Фискал институтини ташкил этишни таклиф қиламан. Бу жараёнга катта тажрибага эга бўлган нуфузли хорижий экспертларни жалб этиш зарур» [1].

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 29 декабрдаги Олий Мажлисга Мурожаатномасида давлат корхоналарига ва 500 мингдан зиёд тадбиркорлик субъекти ҳамда қарийб 8 миллион фуқарога жами 66 триллион сўмлик солиқ имтиёзлари ва молиявий қўллаб-қувватлаш бўйича амалий ёрдамлар берилгани таъкидланди:

«Пандемия оқибатларини юмшатиш ва бартараф этиш учун давлат томонидан жами 82 триллион сўмлик комплекс чора-тадбирлар амалга оширилди. Жумладан, Инқирозга қарши жамғарма ташкил этилиб, коронавирусга қарши курашиш, аҳоли ва корхоналарни қўллаб-қувватлаш билан боғлиқ тадбирларга бюджетдан 16 триллион сўмдан ортиқ маблағ йўналтирилди. Шунингдек, давлат корхоналарига ва 500 мингдан зиёд тадбиркорлик субъекти ҳамда қарийб 8 миллион фуқарога жами 66 триллион сўмлик солиқ имтиёзлари, кредит муддатларини узайтириш ва молиявий қўллаб-қувватлаш бўйича амалий ёрдамлар берилди» [2].

Ҳозирги кунда мамлакат иқтисодиётини етакчи соҳа ва тармоқларининг замон билан ҳамнафас фаолият юритишига барча зарур шароит яратиб берилмоқда. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликка кенг йўл очиб берилаётгани, илғор ахборот-коммуникация технологияларини қўллаган ҳолда солиқ назоратини ҳаётимизга изчиллик билан жорий этилаётгани эришилаётган самарали ютуқларимизнинг мустаҳкам пойдеворини ташкил этмоқда. Солиқ соҳасида амалга оширилаётган кенг қамровли ислоҳотлар натижасида мамлакатимиз иқтисодиёти барқарор суъратлар билан ривожланиб ишбилармонлик муҳитини янада яхшиланишига замин яратмоқда.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили

Профессор Қ.А.Яҳёевнинг фикрича, “Солиқ хизмати идоралари тизими бу солиқлар ва йиғимларни тўғри ҳисоблаш ва тўлиқ бюджетга (бюджетдан ташқари фондларга) тушишини назорат қилувчи давлат солиқ хизмати идоралари йиғиндисиدير.

Солиқ назорати турлари. Солиқ назоратининг турлари уч гуруҳга бўлинади:

1. Дастлабки назорат (режа прогнозлар тузиш, маълумотлар йиғиш ва бошқалар)

2. Жорий назорат (молиявий, солиқ ҳисоботлари, ҳисоботларни қабул қилиш текшириш шу ерда дастлабки, режалар бажарилишини таҳлил қилиш ва бошқалар)

3. Сўнги назорат (жойларга бориб текширишлар ўтказиш, аудит, инвентаризация ва ҳар хил ревизиялар ўтказиш)

Давлат солиқ хизмати идоралари ҳамма турдаги назоратларни амалга оширадилар” [3]. - деб таъриф берган.

Профессор А.В.Ваҳобов, А.Жўраевлар солиқ назоратига тўхталиб, “Солиққа оид қонунбузилишларнинг олдини олиш ва уларга барҳам бериш амалдаги тадбирларни ва усулларни доимий равишда такомиллаштириб боришни тақазо қилади. Солиққа оид жиноятларнинг ўсиши давлатнинг молиявий ресурсларига бўлган эҳтиёжларини қондиришга салбий таъсир кўрсатади ва бунинг оқибатида давлат солиқсиз тушумларни қидиришга мажбур бўлади. Бу эса, ўз навбатида давлатнинг ички ва ташқи қарзларининг ўсишига олиб келади”[4] деб фикр билдиришган.

PhD Б.А.Норматов томонидан солиқ текшируви бўйича жаҳон моделлари, хусусан Англо-саксон модели (Буюк Британия, Австралия, Янги Зеландия), Романо-герман модели (Германия, Франция, Япония), Аралаш модели (АҚШ, Канада) ва МДХ давлатлари модели таҳлил қилинган ҳолда «солиқ текшируви» тушунчаси хорижий давлатларда «tax audit» тушунчаси билан ифодаланиши қайд этилган, шунингдек жаҳон тажрибасига кўра солиқ текширувлари типик икки турга: камерал солиқ текшируви (desk audit) ва сайёр солиқ текширувига (field audit) бўлиниши, риск бошқарув тизими хорижий давлатларда турлича, хусусан «Risk management system», «Tax compliance management system», «Compliance Strategy» номаланиши қайд этилади, шунингдек риск бошқарув тизимини ишлаб чиқишдан мақсад солиқларни ундириш жараёнида солиқ органи ходимлари ва солиқ тўловчиларнинг қасддан ёки эҳтиётсиз ҳаракати (ҳаракатсизлиги) натижасида солиқ тушумлари камайиши ёки тўланмаслигини истисно этиш ҳисобланиши ҳамда мазкур тизим нафақат солиқ соҳасида балки молия, банк, божхона ва маъмурий соҳаларда ҳам қўлланилиши тўғрисида хулосага келинган [5].

Хорижлик олимларнинг илмий ишларида бугунги кунда давлат солиқ маъмурчилигини механизми сифатидаги муаммоси тадқиқ этилган, солиқ маъмурчилигини шакллари ва турлари таснифланган. Давлат солиқ маъмурчилигини механизмини алоҳида йўналишлари бўйича: М.В.Мишустин томонидан давлат солиқ маъмурчилиги механизми [6], Н. Н.Куняев, О.Ю.Щербакова томонидан давлат солиқ органлари бошқарувида ахборот-коммуникация технологиялари асосида ҳужжатлар айланишини таъминлаш [7,8], В.А.Красницкий томонидан солиқ тушумлари салмоғини прогнозлашнинг иқтисодий-математик моделлари [9], И.А.Перонко томонидан солиқ назоратини ташкил этиш ва солиқ назоратини такомиллаштириш муаммолари [10], Д.Г.Коровяковский томонидан давлат солиқ хизмати органларининг ахборот хавфсизлигини таъминлашда солиқ назоратининг ҳуқуқий асослари [11], И.Ю.Тимофеева томонидан давлатнинг солиқ тизмининг хавфсизлиги, солиқ тизимида солиқ назоратини самарали шакллантиришнинг концепцияси, хўжалик юритувчи субъектларнинг солиқ мажбуриятларини бажарилишини таъминлашда солиқ назорати методологияси [12] бўйича тадқиқотлар амалга оширилган.

Тадқиқот методологияси

Ушбу мақолада хорижий ва мамлакатимиз иқтисодчи олимларининг солиқ маъмуриятчилиги, солиқ назорати, солиқ назорати шакллари, солиқ текширувлари, солиқ мониторинги, солиқ назорати методологиясига бағишланган илмий асарлари ўрганилган. Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитаси маълумотларининг таҳлилида статистик маълумотларни гуруҳлаш, солиштирма таҳлил, танлама кузатув усулларида фойдаланилди. Тадқиқот методологияси сифатида адабиётлар қиёсий

таҳлили, мантиқий ва таркибий таҳлил қилиш, гуруҳлаштириш ва қиёсий таққослаш, иқтисодий-статистик таҳлил ва солиштирма таҳлил, танлама кузатув усулларида фойдаланилди.

Таҳлил ва натижалар

Мамлакатда илғор хорижий тажриба асосида солиқ сиёсати ва солиқ маъмуриятчилигини такомиллаштириш ҳамда солиқ тўловчиларнинг солиқ органлари билан ўзаро муносабатларида шаффофликни таъминлаш бўйича комплекс чора-тадбирлар амалга оширилди.

Шу билан бирга солиқ маслаҳати давлатнинг янги солиқ сиёсатини самарали амалга оширишнинг профессионал институти ва солиқларни ҳисоблаш ва тўлаш масалаларида солиқ тўловчиларнинг ишончли ёрдамчиси сифатида етарлича шаклланмаган [13].

Давлатнинг самарали солиқ соҳасидаги ислоҳатларни амалга оширишда солиқ тизимини ривожлантириш дастурлари ижроси амалиётининг жаҳондаги илғор тажрибалари ҳамда бу борада Ўзбекистондаги мавжуд имкониятларнинг тадқиқи асосида солиқ назоратини таъминлашда мамлакатда ва унинг ҳудудларида, иқтисодиёт тармоқларида, юридик ва жисмоний шахсларни солиқ тортишда солиқ назорати методологиясининг самарали воситаларини шакллантириш лозим.

Солиқ назорати солиқ тўловчиларни, солиқ солиш объектларини ва солиқ солиш билан боғлиқ объектларни ҳисобга олишнинг, шунингдек солиқ тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя этилишини назорат қилишнинг ягона тизимидан иборат.

Солиқ назорати давлат солиқ хизмати органлари томонидан солиқ тўловчиларни, солиқ солиш объектларини ва солиқ солиш билан боғлиқ объектларни, бюджетга ва давлат мақсадли жамғармаларига тушаётган тушумларни ҳисобга олиш, солиқ текширувлари воситасида ҳамда солиқ тўғрисидаги қонун ҳужжатларида назарда тутилган бошқа шаклларда амалга оширилади.

Ваколатли органларнинг солиқ тўловчилар ва солиқ агентлари томонидан солиқ тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя этилиши устидан назорат қилишга доир фаолияти солиқ назоратидир.

Солиқ органлари солиқ назоратини:

1. Солиқ текширувлари.

2. Солиқ мониторинги шаклида амалга оширади.

Солиқ текширувлари солиқ тўловчилар, йиғимларни тўловчилар ва солиқ агентлари томонидан солиқ тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя этилиши устидан назорат қилиш мақсадида ўтказилади.

Солиқ текшируви солиқ тўловчи тўғрисида солиқ органларида мавжуд бўлган маълумотларни ўрганиш ва таҳлил қилиш асосида амалга оширилади.

Солиқ органлари солиқ текширувларининг қуйидаги турларини ўтказидади:

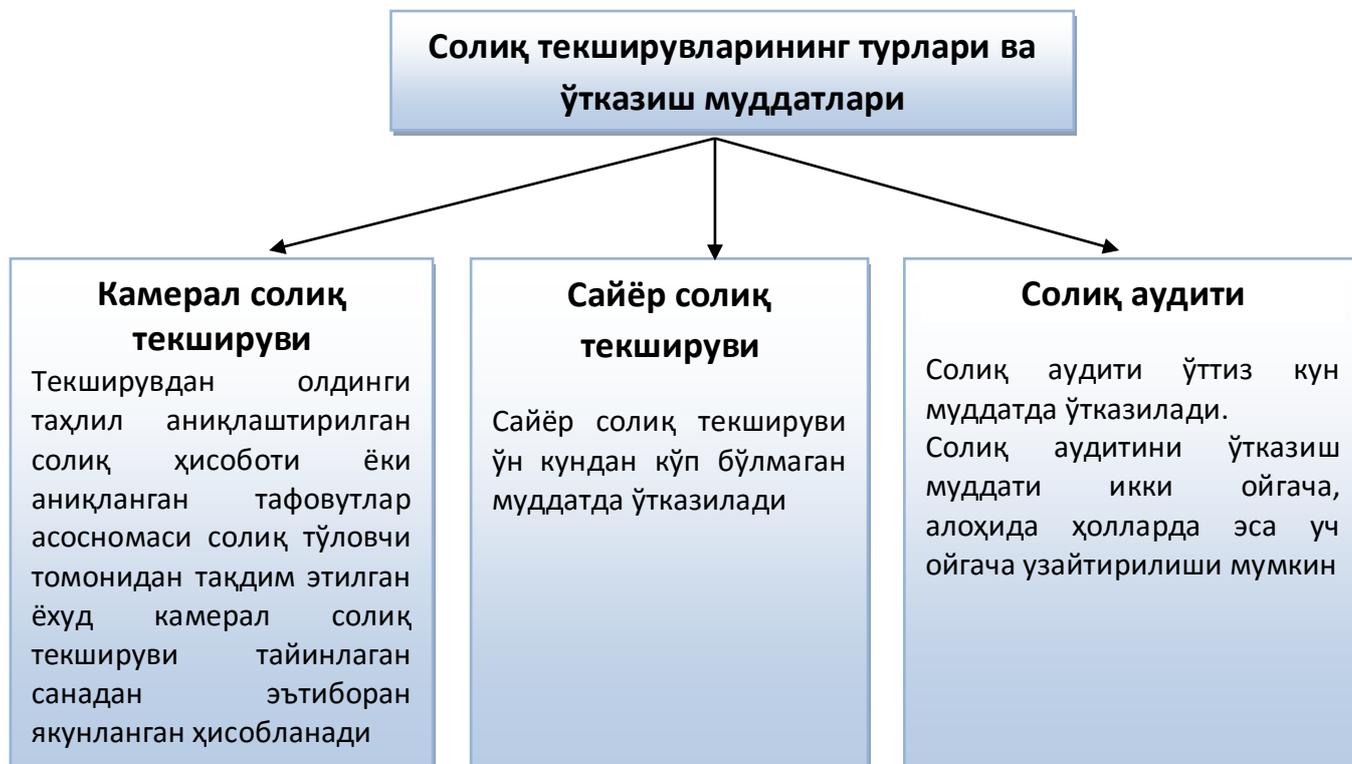
1. Камерал солиқ текшируви.

2. Сайёр солиқ текшируви.

3. Солиқ аудити.

Қуйидагилар солиқ мониторингининг предметиدير: солиқ тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя этиш, ўзига нисбатан солиқ мониторинги ўтказилаётган юридик шахс томонидан солиқлар ва йиғимларни ҳисоблашнинг тўғрилиги, тўлиқ ва ўз вақтида тўланганлиги (ўтказиб берилганлиги) [14].

Янги таҳрирдаги Солиқ кодексида солиқларни ортиқча ундирганлик учун давлат солиқ хизмати органларининг жавобгарлиги кучайтирилди, замонавий усулларни қўллаган ҳолда хорижий амалиётда синалган солиқ назорати шакллари жорий этилди, шунингдек, солиқларни ҳисоблаш ва тўлаш тартиблари соддалаштирилди [15].

1-расм. Солиқ текширувларининг турлари ва ўтказиш муддатлари

Манба: муаллиф томонидан тадқиқотлар асосида ишлаб чиқилди.

Солиқ хавфини бошқариш хавфнинг олдини олиш, бартараф этиш ва уларни имкон қадар камайтириш, уларнинг қўлланилиш самарадорлигини баҳолаш, шунингдек, солиқ тўғрисидаги қонун ҳужжатлари бажарилиши устидан назорат қилиш бўйича чора-тадбирларни ишлаб чиқиш ва амалда бажаришни, солиқ органларида мавжуд ахборот узлуксиз янгиланишини, таҳлил этилишини ва қайта кўриб чиқилишини назарда тутувчи тизимдир.

Солиқ хавфини бошқариш тизими стратегияси ва тактикасини, ахборот йиғиш ва уни қайта ишлаш, солиқ хавфини таҳлил қилиш ва баҳолаш, солиқ хавфини бошқаришга доир чора-тадбирларни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитаси томонидан белгиланади.

Солиқ хавфи бу бюджет тизимига солиқ ва йиғимлар тўланмаслиги ёки тўлиқ тўланмаслигига олиб келиши мумкин бўлган, солиқ тўловчи (солиқ агенти) томонидан солиқ мажбуриятларини бажармаслик ёки тўлиқ бажармаслик эҳтимоли ҳисобланади.

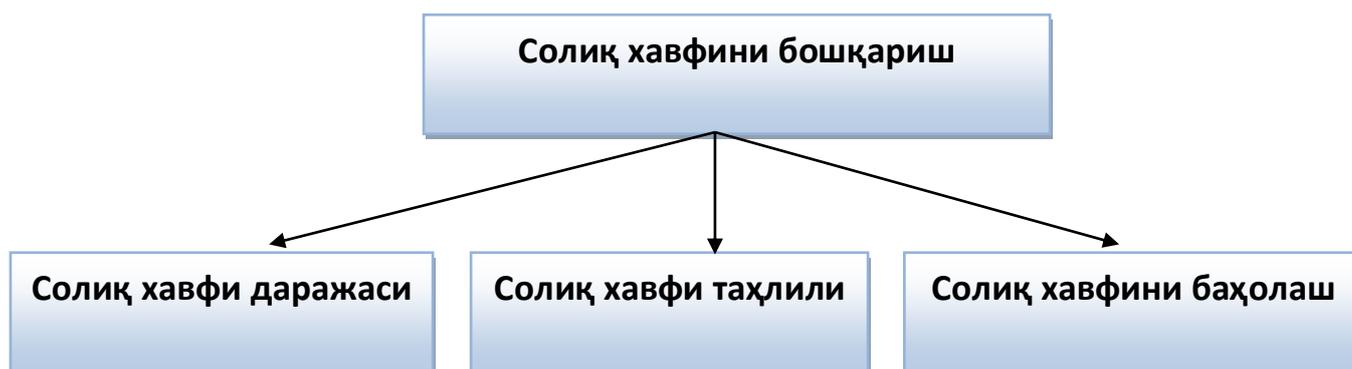
Солиқ хавфи даражаси хавфнинг юзага келиш эҳтимолига ва унинг бўлиши мумкин бўлган оқибатларига боғлиқ тарзда аниқланадиган хавфнинг ҳолатини ифодалайди.

Солиқ хавфи даражаси мезонлари солиқ мажбуриятларини бажармаслик ёки тўлиқ бажармаслик хавфини баҳолаш ва кейинчалик солиқ тўловчиларни (солиқ

агентларини) хавф даражасига қараб тоифаларга ажратиш имконини берувчи мезонлар мажмуидан иборат.

Солиқ хавфи таҳлили солиқ органларида мавжуд бўлган ахборотдан хавфнинг юзага келиши ҳолатлари ва шарт-шароитларини аниқлаш, уларни идентификациялаш ва солиқ тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя этилмаслигининг эҳтимол тутилган оқибатларини баҳолаш мақсадида мунтазам равишда фойдаланишдир.

Солиқ хавфини баҳолаш хавфнинг юзага келиши эҳтимолини ва у юзага келганда солиқ тўғрисидаги қонун ҳужжатларининг бузилиши оқибатларини мунтазам равишда аниқлаб боришдан иборат.

2-расм. Солиқ хавфини бошқариш

Манба: муаллиф томонидан тадқиқотлар асосида ишлаб чиқилди.

Солиқ хавфини таҳлил қилиш ва натижаларини баҳолаш дастурий маҳсулотни қўллаш орқали амалга оширилади.

Солиқ тўловчилар солиқ хавфи даражасига қараб паст, ўрта ва юқори хавfli тоифаларга ажратилади.

Солиқ хавфи даражасига қараб солиқ тўловчилар дастур орқали солиқ хавфи даражасини аниқлаш мезонига белгиланган баллар ва потенциал солиқ хавфи асосида баҳоланади ҳамда тоифаларга ажратилади.

Солиқ хавфи даражаси қуйидаги формула асосида ҳисобланади:

$$R = Sr / Sp \times 100\%$$

Бунда:

R — хавф даражаси (фоизда);

Sr — солиқ тўловчига берилган хавф баллари йиғиндиси;

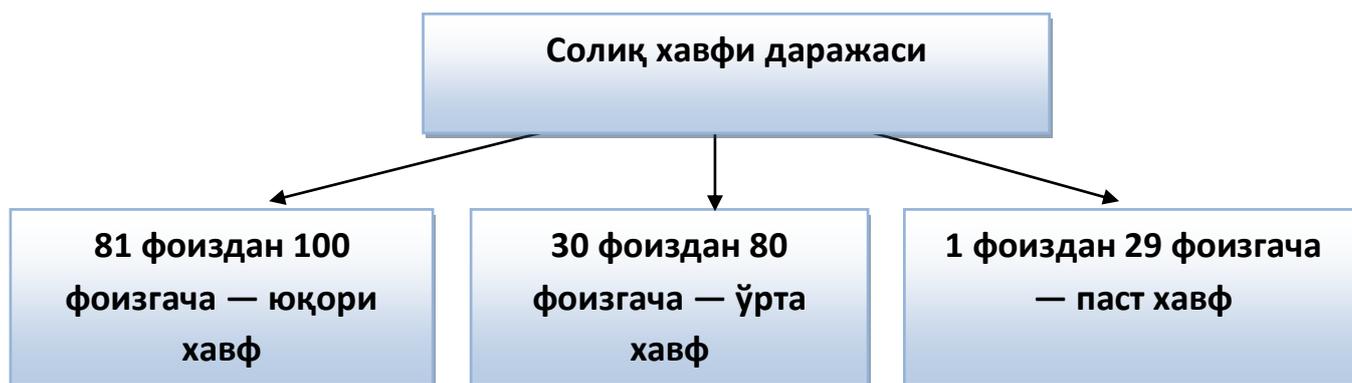
Sp — хавф даражасини аниқлашда қўлланган потенциал солиқ хавфи баллари йиғиндиси.

Бунда солиқ хавфи даражаларини баҳолаш натижалари юқоридан камайиш тартибида, баҳолаш натижалари тенг бўлганда эса тўланмаган солиқ суммаси эҳтимоли асосида қуйидагича тоифаланади:

81 фоиздан 100 фоизгача — юқори хавф;

30 фоиздан 80 фоизгача — ўрта хавф;

1 фоиздан 29 фоизгача — паст хавф.

3-расм. Солиқ хавфи даражаси

Манба: муаллиф томонидан тадқиқотлар асосида ишлаб чиқилди.

Солиқ хавфи даражаси юқори бўлган солиқ тўловчиларга нисбатан солиқ аудити тайинланади.

Солиқ тўловчининг солиқ хавфи даражаси солиқ хавфини бошқариш тизими асосида олти ойда бир марта аниқланади.

Солиқ хавф даражаси юқори бўлмаган солиқ тўловчилар томонидан ўттиз календарь кундан ортиқ солиқ қарздорлиги тўланмаган тақдирда солиқ хавфи даражаси ҳар чоракда бир марта аниқланиши шарт.

Давлат солиқ хизмати органлари тизимида солиқ назорати методологиясини амалий таҳлил қилиш ва назарий тадқиқ этиш қўйидаги камчиликлар мавжудлигини кўрсатди:

- солиқ назорати соҳасидаги умумэътироф этилган халқаро норма ва стандартларни миллий қонунчиликка тўлиқ имплементация қилинмаган.

- давлат органлари ва ташкилотлари ўртасида ахборот алмашиш механизмларининг, электрон солиқ назоратини амалга ошириш замонавий шакл ва услублари тўлиқ ривожлантирилмаган.

- инсофли тадбиркорлик субъектларининг фаолиятига аралашиларни камайтиришга тўсқинлик қилувчи солиқ назорати фаолиятини амалга ошириш замонавий шакл ва услублари етарлича тадбиқ этилмаган.

Хулоса ва таклифлар

Ишбилармонлик ва инвестициявий фаолликни оширишга, соғлом рақобат муҳитини шакллантиришга, солиқлар ва бошқа мажбурий тўловлар йиғилувчанлигининг зарур даражасини таъминлашда солиқ назорати методологиясини такомиллаштириш муҳим аҳамиятга эга.

Давлат солиқ хизмати органларининг асосий вазифалари бири давлат солиқ сиёсатини амалга ошириш ҳамда солиқ тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя этилиши, солиқларнинг тўғри ҳисоблаб чиқарилиши, тўлиқ ва ўз вақтида тўланиши устидан назоратни таъминлаш, солиқларнинг солиқ тўғрисидаги қонун ҳужжатларига мувофиқ Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджетига ва давлат мақсадли жамғармаларига тўлиқ ҳамда ўз вақтида тушишини таъминлашдан иборат.

Баён этилганларидан кўриниб турибдики, ҳозирги пайтда солиқ назорати самарадорлигини оширишнинг ягона методикаси мавжуд эмас. Бироқ солиқ назоратидан самарали фойдаланишнинг замонавий методлари ва механизмлари жорий этиш, солиқ тизимини хавфсизлигини таъминлаш давлат солиқ хизмати

органлари тизимида солиқ назоратида илғор ахборот-коммуникация технологияларини қўллаган ҳолда модернизация қилиш, солиқ назоратини ташкил этишнинг замонавий шакл ва методларидан зарур даражада самарали фойдаланишга ҳаракат қилинмоқда.

Давлат солиқ хизмати органлари тизимида солиқ назорати самарадорлигини оширишда қуйидаги чора-тадбирларни амалга ошириш лозим:

- давлат солиқ хизмати органлари фаолиятини янада такомиллаштириш ва самарадорлигини оширишда «рақамли иқтисодиёт»ни шакллантириш, шунингдек, солиқ назорати соҳасидаги умумэтироф этилган халқаро норма ва стандартларни миллий қонунчиликка имплементация қилишни жадаллаштириш лозим.

- солиқ назоратининг мутлақо янги тизимини яратиш, текширувдан олдинги таҳлил ва масофавий назорат-таҳлил ишларини амалга ошириш учун маълумотларни тўлиқ йиғиш ва қайта ишлашни таъминлайдиган замонавий, илғор ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш чораларини янада кучайтириш.

- давлат солиқ хизмати органлари ходимларига корпоратив этикани ривожлантириш ва солиқ назорати самарадорлигини оширишда солиқ қонунчилиги ҳужжатларини ишлаб чиқиш методологияси такомиллаштириш.

- солиқ назорати жараёнига замонавий ахборот-коммуникация технологиялари ва таҳлилнинг илғор автоматлаштирилган услублари тадбиқ этиш.

- давлат органлари ва ташкилотлари ўртасида ахборот алмашиш механизмларининг, электрон солиқ назоратини амалга ошириш шакл ва услубларини ривожлантириш.

- инсофли тадбиркорлик субъектларининг фаолиятига аралашишларни камайтиришга тўсқинлик қилувчи солиқ назорати фаолиятини амалга ошириш шакл ва услубини тадбиқ этиш.

- солиқ хавфини таҳлил қилиш ва натижаларини баҳолаш дастурий маҳсулотни қўллашни янада такомиллаштириш лозим.

Солиқ органлари фаолиятига замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий қилиш, солиқ маъмуриятчилигининг шаффофлигини, солиқ солиш масалаларида солиқ назорати самарадорлигини ошириш, шунингдек давлат хизматларидан фойдаланиш имкониятини кенгайтириш, тадбиркорлик субъектларининг уларга тўғридан-тўғри мулоқотсиз хизмат кўрсатишни таъминлайдиган «солиқ тўловчининг шахсий кабинети»дан фойдаланиш манфаатдорлигини ошириш ва ташкил этишни такомиллаштириш йўллари ишлаб чиқиш, солиқ органларининг ташкилий-штат тузилмаси солиқ солиш объектларини тўлиқ қамраб олиш ва солиқ солинадиган базани кенгайтириш, шунингдек солиқ ва бошқа мажбурий тўловларни ўз вақтида йиғиш учун мавжуд ресурсларни сафарбар қилиш асосий вазифалардан бири ҳисобланади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. 2020 йил - «Илм, маърифат ва рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йили» Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2020 йил 24 январдаги Олий Мажлисга Мурожаатномаси “Халқ сўзи”, 2020 йил 25 январь, № 19 (7521).

2. 2021 йил - «Ёшларни қўллаб-қувватлаш ва аҳоли саломатлигини мустаҳкамлаш йили» Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг

2020 йил 29 декабрдаги Олий Мажлисга Мурожаатномаси “Халқ сўзи”, 2020 йил 30 декабрь, № 276 (7778)

3. Яҳёев Қ.А. Солиққа тортиш назарияси ва амалиёти—Тошкент: Фан ва технологиялар маркази, 2003. 183-185 бетлар

4. Ваҳобов А.В., Жўраев А.С. Солиқлар ва солиққа тортиш.—Тошкент: Шарқ, 2009. 309-бет.

5. Б.А. Норматов. Ўзбекистон Республикасида солиқ текширувларини ҳуқуқий тартибга солишни такомиллаштириш. Юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати. 2020 йил.

6. Мишустин М.В. Механизм государственного налогового администрирования: Автореферат диссертации. - М., 2003.

7. Куняев Н. Н. История развития системы документационного обеспечения управления в налоговых органах на основе информационно-коммуникационных технологий: Монография. — М.: МФА, 2009.

8. Щербакова О.Ю. Экономико-математические модели для прогнозирования объемов налоговых поступлений. Автореферат диссертации. Ростов н/Д, 2001.

9. Красницкий В.А. Организация налогового администрирования. Автореферат диссертации, Краснодар, 2000.

10. Перонко И.А. Проблемы совершенствования налогообложения и пути их решения. Автореферат диссертации. М., 2001.

11. Коровяковский Д.Г. Правовое обеспечение информационной безопасности в налоговых органах. Автореферат диссертации., М., 2013.

12. Тимофеева И. Ю. Налоговая безопасность государства, бизнеса и общества: концепция и методология. Автореферат диссертации. М., 2011.

13. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 30 сентябрдаги “Солиқ маслаҳати соҳасини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида” ПҚ-4846-сон қарори

14. Ўзбекистон Республикасининг Солиқ Кодекси. (янги таҳрири). Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 31.12.2019 й.

15. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 30 декабрдаги Ўзбекистон Республикасининг «2020 йил учун Ўзбекистон Республикасининг давлат бюджети тўғрисида»ги қонуни ижросини таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисидаги ПҚ-4555-сон қарори

16. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2021 йил 7 январдаги “Солиқ хавфини бошқариш, солиқ хавфи мавжуд солиқ тўловчиларни (солиқ агентларини) аниқлаш ва солиқ текширувларини ташкил этиш ва ўтказиш тўғрисида”ги 1-сон қарори. 09/21/707/1088-сон. Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси.

17. Ўзбекистон Республикасининг 1997 йил 29 августдаги “Давлат солиқ хизмати тўғрисида”ги қонуни. 474-1-сон. Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси.

18. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 30 октябрдаги “Яширин иқтисодий қисқартириш ва солиқ органлари фаолияти самарадорлигини ошириш бўйича ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПФ-6098-сон Фармони.